

13. Shevchenko L.I. *Intellectual evolution of the Ukrainian language: theory of analysis* [Intelektual'na evoljucija ukrajinskoji literaturnoji movi : teorija analizu : monografija] / L. I. Shevchenko. — K., 2001. — 478 s.

14. Sundén K. Contributions to the study of elliptical words in modern English / K. Sundén. — Upsala, 1904. — P. 49.

Дата надходження до редакції – 31.03.2016 р.

Дата затвердження редакцією – 25.04.2016 р.

УДК 811.161.2'282.3'373.7(477.8)

Мацюк З.С.,

Фенко М.Я.

СТРУКТУРНО-СИМВОЛІЧНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО РЯДУ "МАТЕРИНСТВО" (НА МАТЕРІАЛІ ЗАХІДНОПОЛІСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ)

Анотація. Розвідку присвячено актуальному питанню комплексного аналізу фразеологічного фонду української мови. Адже проблеми співвідношення мови й духовної культури, мови та менталітету, їхньої взаємозалежності, культурно-національної семантики одиниць та увага до динамічних процесів, лінгвокраїнознавчих можливостей фразем, які акумулюють та зберігають знання про навколишній світ, спонукають до пошуків нових аспектів дослідження фразеології. Зокрема, у статті докладно проаналізовано фразеосемантичну групу "Материнство" та здійснено структурно-символічний аналіз специфічних західнополіських фразем. З'ясовано, що їх значення зумовлено умовами життя та існування народу в різні історичні періоди, в одиницях означуваного рівня реалізовано спостережливість поліщуків. Також встановлено символічну зумовленість семантики фразеологічних одиниць і взаємозв'язок їх конотації та специфіки національного менталітету українського народу.

Ключові слова: структурно-семантичний ряд, фразеосистема, етнокультурний код, компонент, символ, ареальна фразеологія, західнополіські фраземи, символічний аналіз.

Інформація про авторів: Мацюк Зоряна Сергіївна – кандидат філологічних наук; доцент кафедри філології та методики початкової освіти; Педагогічний інститут; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки;

Фенко Марія Ярославівна – кандидат філологічних наук; доцент кафедри філології та методики початкової освіти; Педагогічний інститут; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки.

Matsyuk Z.S.

Fenko M.Y.

A SYMBOL-ORIENTED STRUCTURAL ANALYSIS OF THE SET OF PHRASEOLOGICAL UNITS RELATING TO MOTHERHOOD (BASED ON WESTERN POLESIAN PHRASEOLOGICAL SOURCE MATERIAL)

Abstract. This investigation is dedicated to the important topical issue of formulating an all-embracing analysis of the complete stock of Ukrainian-language phraseological units. Impetus is given to the pursuit of new aspects of phraseology-related research as a result of the problems of conceptualizing the correlation between the following entities: language and spiritual culture; language and mentality, and the interdependence of these factors; culture- and ethnos-specific semantic units; and the attention to be devoted to the dynamic processes and the ethnolinguistic possibilities of phraseological units, which amasses and preserves knowledge relating to the world around us. In a more precisely focused sense, the phraseological/semantic group relating to the topic of pregnancy was analyzed in detail and an analysis of some specific western Polesian phraseological units based on their structural components was carried out. As the end product of this structural and semantic analysis of phraseologisms, it was ascertained that their signification is determined by the conditions of life and existence of a people in different historical periods, and within the entities of the designated level the perceptive capacity of the Polesian people was effectuated. The symbol-related conditionality of the semantics of phraseological units was also determined, as well as the interconnection between their connotations and the peculiarities of the national mentality of the Ukrainian people.

Keywords: structural and semantic set, phraseological system, ethnic and cultural code, component, symbol, areal phraseology, western Polesian phraseological units.

Information about author: Matsyuk Zoriana Serhiyivna – PhD; associate professor of department of philology and methodology of primary education; Pedagogical institute; Eastern European national Lesya Ukrainka university;

Fenko Maria Yaroslavivna – PhD; associate professor of department of philology and methodology of primary education; Pedagogical institute; Eastern European national Lesya Ukrainka university.

Мацюк З. С.,
Фенко М. Я.

СТРУКТУРНО-СИМВОЛИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОГО РЯДА "МАТЕРИНСТВО" (НА МАТЕРИАЛЕ ФРАЗЕОЛОГИИ ЗАПАДНОГО ПОЛЕССЬЯ)

Аннотация. Работу посвящено актуальному вопросу комплексного анализа фразеологического фонда украинского языка. Проблемы соотношения языка и духовной культуры, языка и менталитета, их взаимозависимости, культурно-национальной семантики единиц и внимание к динамическим процессам, лингвокраеведческих возможностей фразеологизмов, которые аккумулируют и сохраняют знания об окружающем мире, побуждают к поискам новых аспектов исследования фразеологии. В частности, в статье подробно проанализировано фразеосемантическую группу "Материнство" и осуществлено структурно-символический анализ специфических фразеологических единиц. Выяснено, что их значение обусловлено условиями жизни и существования народа в разные исторические периоды, реализовано их наблюдательность. Также установлено символическую обусловленность семантики фразеологических единиц и взаимосвязь их коннотации и специфики национального менталитета украинского народа.

Ключевые слова: структурно-семантический ряд, фразеосистема, этнокультурный код, компонент, символ, ареальная

Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика

фразеологія, западнополесьькие фразеологические единицы, символический анализ.

Інформація об авторах: *Мацюк Зоряна Сергеевна – кандидат філологічних наук; доцент кафедри філології і методики начального образования; Педагогический институт; Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки;*

Фенко Марія Ярославовна – кандидат філологічних наук; доцент кафедри філології і методики начального образования; Педагогический институт; Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки.

Діалектна фразеологія – це царина народної культури, яка безперервно живить фразеологію літературної мови влучністю змісту, експресивно-емоційною забарвленістю, варіантністю та синонімічністю. Присутність людини відчутна на всьому просторі мови, однак найвиразніше помітна саме у фразеології, адже ідіома не стільки називає предмет, скільки зображує його багатоаспектно, з усією різноманітністю конотативних значень. Об'єктивізація у фразеологізмі почуттів, думок, настроїв, уявлень, внутрішніх переживань виходить на перший план, вибудовує низку фразеоструктур, мікроструктур, пронизує не тільки поверхневий рівень духовного життя людини, а й проникає в глибину сенсорних відчуттів, вибудовує її менталітет і прагматичне поле [13, с. 44].

У народних фразеологізмах досить повно відображено зміст етнокультури й особливості світогляду мовного колективу. Цей факт свідчить про виконання етнокulturурою функції мотиваційного тла у процесах породження фразеологізмів. Культурно-національні конотації таких одиниць перебувають у співвідносних зв'язках із поняттям "великий вертикальний контекст", який містить знання про специфіку історії етносу, традицій, звичаїв та обрядів, вірувань – усього його культурного багатства [5, с. 16]. Проблеми співвідношення мови та духовної культури, мови й менталітету, їх взаємозалежності, культурно-національної семантики фразеологічних одиниць, які акумулюють і зберігають знання

.....
про навколишній світ, спонукають до пошуків нових аспектів дослідження фразеології.

Упродовж багатьох років ареальна фразеологія залишається тим багатим мовним матеріалом, до якого повсякчас звертаються дослідники в пошуках глибинних знань про світ, про людину, про тісний зв'язок фразеологічної одиниці з народними звичаями та повір'ями. Важливий внесок у дослідженні фразеології зробили такі вчені, як М. Алефіренко, Л. Булаховський, А. Вежбицька, В. Виноградов, Л. Даниленко, В. Жайворонок, А. Івченко, В. Коваль, Н. Коваленко, В. Костомаров, Л. Мельник, В. Мокієнко, О. Назаренко, О. Наконечна, О. Потебня, В. Русанівський, Л. Скрипник, В. Телія, В. Ужченко, Д. Ужченко та ін. Водночас існує потреба в більш докладному розкритті етнокультурної семантики символічно-прихованих компонентів фразеологічних одиниць.

Мета дослідження – структурно-символічний аналіз західнополіських фразеологічних одиниць, зорієнтований на розкриття космологічного й етимологічного змісту фразем, обумовленого національною свідомістю, системою звичаїв і заборон поліщуків.

Вагомим моментом існування світу й усього живого на Землі є процес зародження й народження, який слугує умовою неперервності життя, вдосконалення та розвитку. Тому завжди було таємницею і викликало подив продовження роду та народу, утілення в дітях кращих рис дідів і прадідів. У сімейній обрядовості вважають домінантним народження дитини, що було й залишається основною умовою визнання законності сім'ї. Адже людина вступала у шлюб створювати сім'ю задля продовження роду. Бездітні сім'ї вважали нещасливими: як Боже покарання за гріхи чоловіка чи жінки, або як спокута за гріхи їхніх предків [14, с. 221]. Згідно зі звичаєвим правом, сім'я набувала чинності тільки тоді, коли в ній народжувалися діти. Зародження і народження нового життя завжди було сповнене таїною і в уяві українців містило прихований зміст.

Вагітність – стан, який має в народній традиції двояку оцінку. З одного боку, вагітна жінка стає уособленням

родючості, їй приписують оберегові, цілющі та інші благодійні властивості. З іншого – це стан небезпечний (іноді нечистий) і для самої жінки, і для усього життєвого порядку [4, с. 46]. Соціалізація дитини в традиційному суспільстві, як свідчать етнографічні джерела, починається ще з лона матері. За народними уявленнями, майбутнє дитини, у тому числі її соціальний статус, зумовлені поведінкою її батьків під час вагітності [14, с. 213]. Про що не можна було говорити в голос, народ утілював у фраземах.

У західнополіській фразеології зафіксовано вислів на позначення небажаної та неочікуваної вагітності – *водою запливло* (Мац' 2013, с. 295). Символічна багатозначність слів, що належать до архаїчних мов, постійно вказує на те, що світ відкривається як єдність, як органічне ціле: вода й символічна риба слугували емблемами родючості та плодючості; через краплі дощу, які торкаються тіла дівчини, відбувається втрата її невинності; через краплю води, що впала з хмари, запліднюється жінка, тобто Земля-матір. М. Єліаде зазначає, що "і в космологічному, і в антропологічному планах занурення у воду не означає остаточного згасання, це тимчасове повернення в невиразне, за яким іде нове творення, нове життя, чи "нова людина" [7, с. 69].

Води, за первісними уявленнями, поділяються на чоловічі та жіночі. Чоловічі – це дошові й снігові, "небесні води"; а жіночі – "земні", тобто води криниць, колодязів, джерел. Саме небесні води здатні запліднювати землю, поєднавшись із земними [4, с. 83].

За космогонічними поглядами давніх слов'ян, вода, поєднавшись із первісною матерією чоловічої статі, утворила струмки, ріки, озера, загалом усе на Землі. Вода – символ розмноження і парування. Слов'яни часто брали шлюби над водою. І парування відбувалося біля води. Умитися молодим обом разом – означало побратися. Вода – рубіж між двома станами людини: до шлюбу й після. Вона символізує силу дівчини й жінки – земних відображень Води-Праматері, господині Всесвіту (Коц' 2002, с. 49).

Ще в доісторичні часи комплекс Вода – Місяць – Жінка сприймався як антропокосмічний кругообіг родючості. У міфології жінка, вода, риба належать за своєю структурою до символіки плодючості, що діє на всіх рівнях Космосу (Коц' 2002). Водні тварини, особливо риби (поєднують у собі разом із указаними також і еротичні значення) та морські чудовиська стають сакральними символами, оскільки утілюють зосереджену у водах абсолютну реальність.

Символіка народження нової людини відображена й у найдавніших міфологічних уявленнях слов'ян. Саме до специфічних фемінних етнофразем належать стійкі словосполучення зі значенням "бути вагітною, народити поза шлюбом", смислотворчі компоненти яких співвідносяться з назвами тварин і рослин. В. І. Коваль зазначає, що походження російського діалектного фразеологізму *меня (тайменя) поймають* 'завагітніти поза шлюбом' пов'язане з продукуючою та дітородною символікою риби [10, с. 82–88]. Для носія мови важливим є не тільки загальне значення фразеологічної одиниці, а й приховане значення компонентів. Через розкодування змісту слів-компонентів відбувається осмислення істинного значення фразем. Образний конкретизатор *риба* функціонує як символ плодючості й нового життя, передвісника вагітності: впіймати рибу – зачати дитину: *рибу зловивла || зловивла рибу || вп'її мала рибу* (Мац'2013, с. 294). Співвіднесення слів-компонентів фразем і фразеологічних одиниць у цілому з кодами культури відображено у фрагменті фразеологічної картини світу, звідки і виникає розуміння семантики стійких висловів, сприймається фразеобраз, визначається аксіологічне значення тощо. Слово-компонент фразеологізму стає "культурним знаком, оскільки несе згущений смисл певної дії, є іменем культурної ситуації, іменем ритуалу, обряду тощо" [8, с. 100].

Людина існує у світі, тому повинна жити в гармонії з природою. Спостерігаючи за поведінкою і звичками комах чи тварин, людина переносила на себе їхні характерні риси. Як символічний образ *павук* становить основу значної кількості міфологічних фольклорних сюжетів у безлічі культурних

традицій. У фразеологічній одиниці *паву́ка з'їла, зло́вила паву́ка, ковтнула паву́чка* (Мац'2013, с. 293), *проковтнула паву́ка* 'завагітніти' (Мац'2013, с. 294) ця істота – центр світу, його засновник. Павук віддавна вважався бажаним у людській оселі. За повір'ям, той, хто уб'є павука, накличе на себе лихо. Символіка павука ніби окреслює змотування нитки попереднього життя для того, щоб розпочати прясти нове (Коц' 2002, с. 155). Породження "із самого себе" ниток нової субстанції та формування з неї впорядкованої структури – украй важливий аспект, що визначає значення павука як символу творення. У цьому значенні павук природно проявляється в ролі істоти, причетної до основ світобудови. У різних традиціях він сам є космічним творцем, супроводжує богів-творців як порадник і помічник. Будучи засновником Космосу, павук може виступати одночасно і творцем життя. В образі павука Великий Батько або Велика мати вплітають у візерунок буття всіх людей (все живе), сполучених із ним або нею ниткою-пуповиною [4, с. 353]. Цей компонент, мотивований кодом культури, співвідносний з такими джерелами: живими істотами, діями людини, її вчинками тощо, які є предметами їх осмислення й оцінювання в процесі життєдіяльності.

Прихований символічний зміст знаходимо у фразеологічній одиниці *зло́вила ми́шку* 'завагітніла' (Мац'2013, с. 293). Семантика означеної фраземи вмотивована давньогрецькими та індоевропейськими культурними традиціями. У давньогрецьких міфологічних уявленнях мишу ототожнювали із людською чуттєвістю та сексуальним потягом, тому її зображували на монетах поряд із богинею кохання Афродитою. В індоевропейській культурі миша втілює низку понять – душу (душу предка, душу ненародженої дитини), потойбічний світ, долю людини. У цьому символі поєднано два семантичні поля – смерть і народження.

Етносимволіка західнополіських фразем передбачає реконструкцію фразеологізмів, оскільки несе глибинне значення мовленнєвого виразу, пізнати який можна лише занурившись у діалектне мовлення: *в'ід со́нц'а ди́тину вродила* 'завагітніти

.....

поза шлюбом' (Мац'2013, с. 295). Сонце символізує тепло, світло та чоловіче начало. Згодом сонце починають уявляти чоловіком, який ходить в осяйних шатах небом (Коц'2002, с. 209). Як і всяка людина, сонце їсть і п'є, має оселку. Увечері, натомившись, сонце лягає спочити, а вранці знов береться до праці. "Є такі люди, що й бачать, як добре придивиться, що в сонця є очі, ніс і рот, але не всім можна й бачити" [4, с. 498]. Про те, як сонце викрало собі за дружину людську дівчину, оповідає легенда "Чому буває сумне сонце".

У великому функціональному спектрі українських народних світоглядних уявлень важливе місце займає міфічне значення бджоли як символу душі. Існує повір'я, що Велика Мати Лада породила людей від вібрацій Небесного пасіка. Тому бджола уособлювала кохання, дітонародження, бо поєднувала в собі "солод меду і гіркоту жала" [15]. Готуючи для породіллі тонізуючий напій з трав, баба-повитуха додавала в нього і мед, щоб додати жінці сил. Породіллю частували медом і після народження дитини – щоб молоко прибувало. [2, с. 102–103]. Бджолі, подібно до інших крилатих комах, дали свій образ для персоніфікації безсмертної душі людини, яка може утілитися в новонародженій дитині, тому символічно зумовленою вважаємо фразу: *бджола вкусила* 'жінка завагітніла' [15]. Відомо, що бджоли розмножуються без спарювання, тому тут присутній підтекст "непорочного зачаття": *залет'їла йак бджула в вулик* 'дівчина, яка завагітніла в нешлюбі', жарт. (Мац'2013, с. 295).

Білоруським говіркам відомий фразеологізм *рою улавіць* 'бути вагітною, народити позашлюбну дитину'[10, с. 82–88], очевидні паралелі яких спостережено в західнослов'янських мовах. Любовно-шлюбна, дітородна символіка бджолиного рою відображена у фразеологізмах *р'їй 'випустила* || *р'їй 'вилит'є* (Мац'2013, с. 298). Однак на Західному Поліссі ці фразеологізми мають значення 'жінка, яка народила дитину в шлюбі'.

Образ бджолиного рою втілює ідею відмирання старого та початку нового життя і має фемінні ознаки. Очевидно, основою цього культу було усвідомлення цінності продуктів бджільництва та здатності бджіл запилювати рослини,

примножуючи урожай. Обожнювання бджоли закономірно викликало низку магічних дій для "уласкавлення" об'єкта поклоніння. Рудимент цього – весільна обрядодія махання покривалом над головою молодої. Здійснюючи обряд покривання, свашки не тільки прилучали молоду до групи заміжніх жінок, а й закликали через неї міфічну істоту сприяти роїнню бджіл, а отже і майбутньому врожаєві [11, с. 182–193]. На Західному Поліссі зафіксовано фраземи *р'ій випустила* || *р'ій вилит'ів*, *баба зловила ро'йа* 'повитуху покликали приймати роди' (Арк'2003, с. 76), що мають значення 'народити дитину'.

Формуванням фразеологічних образів і конкретизаторів слугували фрагменти звичаїв, ритуалів, ворожінь, базованих на виконанні системи усталених фізичних дій, традиційних рухів, поведінки, які закладені у свідомості людини на рівні автоматичних дій. Означені коди пронизані ментальними уявленнями, оскільки міфологія, вірування, релігія є засобом збереження й упорядкування культури. У фразеологічних одиницях *заступила ж'інка*, *переступила за посторонку* [*посторонка* – кінська упряж] [6, с. 293], вказано на магічний акт, у якому, за віруваннями, магічна сила може діяти у двох напрямках: від речі, яку переступають, і від людини, яка переступає (заступає). Цей акт був широко пов'язаний із забороненими діями для породіллі (їй не можна було переступати через коромисло, шнур, упряж, тобто через усе те, що так чи так нагадує пуповину, бо це могло спричинити заплутування дитини). Баба-повитуха клала ніж під поріг, через який жінка мала переступити (Жайв'2006, с. 442). Такий ритуал мав допомогти жінці народити.

Ще одним родинним оберегом, символом достатку та благополуччя селянської родини була діжа, яку вважали святою та недоторканою, бо вона народжувала найсокровенніше – хліб (Коц'2002, с. 76). Очевидно, діжа виступає образним конкретизатором у сполучі *розситалас' йак д'їжка*, *лопнули бруччи* || *обруч'і полопали* (Мац'2013, с. 298) паралеллю із жіночим лоном, що вказує на семантику "звільнення від пут" – дітонародження.

Символом материнства, чистого, духовного виношування плоду, святості, неперервності життя українського народу є піч (Коц'2002, с. 160). *Піч* давно стала ритуальною, культовою як родинний вівтар, де перебувають боги родинного вогнища; на печі баба-повитуха приймала дітей від породіллі (Жайв'2006, с. 456–457). Скупану дитину обсушували біля палаючої печі, що зумовлене не тільки вимогами гігієни, а й давнім звичаєм прилучення до домашнього вогнища. Тому саме піч була тим священним місцем, де жінка має народжувати дитину. У фразеологізмі з *печ'і впала* || з *печи впала* (Мац'2013, с. 298) || *впасти с'печи* 'народити дитину' (Арк'2003, с. 114). Лексема *піч* – материнське начало, непорушність родини, неперервність життя, адже на печі відбувалися пологи і там ховали породіллю від чужих. Жіноча тематика взагалі досить широко представлена з образним конкретизатором *грубка (піч): за грубу с'істи* 'народити позашлюбну дитину' [6, с. 157].

Етнокодом нескінченності, міцного єднання наречених, надійного оберігає *вузол*. У символіці *вузол* постає як спіраль, сигмовидна лінія, петля, сітка, горизонтальне зображення вісімки: *вузел' розй'завс'а* 'пологи' (Мац'2013, с. 297). Найголовніше сакральне значення вузла – це нескінченність (проголошення безкінечності). М. В. Жуйкова зазначає, що дитина перебуває у стані "зав'язаності" до часу її народження, оскільки сам акт народження інтерпретується через концептуальне поле розв'язування, про що свідчить те особливе значення, яке надається при пологах розв'язанню всіх вузликів на одязі жінки, розпусканню волосся і навіть зніманню обручки. Усе це роблять для того, щоб дитині відкрилася дорога з того світу на цей" [9, с. 347]. Як зауважує А. К. Байбурін, "саме народження дитини уявлялось як "розв'язування" лона породіллі" [1, с. 94]. Із пологами пов'язано низку породільних звичаїв: бабу-повитуху кликав зазвичай чоловік із хлібом як символом багатства та щастя. Якщо пологи важкі, відчиняли всі вікна й двері, розв'язували всі вузли, відмикали скриню, щоб дати вихід дитині. Якщо не допомагало, із церкви приносили речі й клали на живіт матері; останнє, що могло посприяти, – це

відчиняння Царських (Райських) воріт (Жайв'2006, с. 466). Разом із тим семантика розв'язування стосується не лише породіллі, а також й дитини, адже "її тільце у процесі народження розгортається, розпрямляється, позбувається зв'язаності" [9, с. 347].

Кожна людина має свою зірку. Вірили, що сам Бог запалює на небі "свічки" для кожної народженої людини [3, с. 13]. Саме це знайшло втілення в поліській фразеології, напр.: *'з'ірун'ка на 'неб'і пуйа'вилас'* 'народження дитини' (Мац'2013, с. 299). У християнстві "зоря" – символ-охоронець людей.

Фразеологічна мікросистема структурно-семантичного ряду "Материнство" є важливою складовою фразеологічного фонду західнополіського соціуму, що становить знакову частину образної системи української мови. Аналізованим одиницям притаманна образність, емоційна забарвленість та глибока символічність.

Отже, у фразеологічному корпусі західнополіського говору концептуалізовано не тільки знання про картину світу, а й бачення символічно-прихованого, шанобливе ставлення до народних традицій і звичаїв, їх уживанням у міжпоколінній трансляції еталонів і стереотипів національної культури. Виступаючи складником мовного уявлення про західнополіську фразеосистему, вживані фрази становлять лінгвоодиниці, що втілюють специфічність української мови та діалектної зокрема.

Перспективними вважаємо розвідки спрямовані на фіксацію, систематизацію та семантико-символічну характеристику фразем із ентокомпонентами, оскільки вони становлять вагомий корпус у фразеології української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байбурин А.К. Ритуал в традиционной культуре : структурно-семантический анализ восточнославянских обрядов / Байбурин А.К. – СПб. : Наука, 1993. – 224 с.
2. Борисенко В. Традиції і життєдіяльність етносу / В. Борисенко. – К., 2000. – С. 102–103.
3. Боряк О.О. Україна : етнокультурна мозаїка / О.О. Боряк. – К. : Либідь, 2006. – 328 с.

4. Войтович В. М. Українська міфологія / В.М. Войнович. – [вид. 2-е, стереотип]. – К. : Либідь, 2005. – 662, [4] с.

5. Григоренко Т.В. Етнографічна лексика і фразеологія у складі української літературної мови : Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Т.В. Григоренко. – Київськ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2005. – 19 с.

6. Громик Ю.В. Фразеологізми поліської говірки села Липно Ківецького району Волинської області / Ю.В. Громик // Волинь–Житомирщина : іст.-філол. зб. з регіон. проблем. – Житомир : [б.в.], 2002. – № 8. – С. 152–170.

7. Еліаде М. Священне і мирське. Мефістофель і андрогін / М. Еліаде. – Київ, 2001. – С. 7–116.

8. Єрмоленко С.Я. Фольклор і літературна мова / С. Я. Єрмоленко. – К. : Наук. думка, 1987. – 245 с.

9. Жуйкова М.В. Семантична еволюція предикатної лексики в контексті магічної практики / М.В. Жуйкова // Уч. зап. Таврич. нац. ун-та ім. В. І. Вернадського. – Сер. "Филологія. Соціальні комунікації". – Симферополь: [б. и.], 2011. – Т. 24 (63), № 1, част. 1. – С. 343–350.

10. Коваль В.І. Славянська етнофразеологія в гендерному аспекті / В.І. Коваль // Грани слова : сб. науч. ст. к 65-летию проф. В. М. Мокиенко. – М. : ООО "Изд-во ЭЛИПС", 2005. – С. 82–88.

11. Магрицька І. В. Семантична структура і культурна мотивація весільних фразеологізмів у східнослов'янських говірках / І.В. Магрицька // Діалектологічні студії. 2. Мова і культура / [відп. ред. П.Ю. Гриценко, Н.В. Хобзей]. – Л. : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. – С. 182–193.

12. Matsyuk Z. Ethnosymbolic conditionality of semantics of frazem with a component "water" / Z. Matsyuk // Water in slavic phraseology and paremiology : collective monograph. Budapest : Tinta Konyvkiado. - 2013. 733 P. (396–402).

13. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови : навч. посіб. / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494, [2] с.

14. Українська етнологія : навч. посіб. / [за ред. В. К. Борисенко]. – К. : Либідь, 2007. – 400 с.

15. Фенко М.Я. Етнокультурна специфіка семантики фразем із компонентом *бджола* / М.Я. Фенко // Вісник Дніпропетровського у-ту: Серія Мовознавство. – Дніпропетровськ, 2013. – Вип. 19. – Т. 3.

ДЖЕРЕЛА

- (Арк'2003) Аркушин Г. Л. Сказав, як два зв'язав / Г.Л. Аркушин – Люблін ; Луцьк, 2003. – 178 с.
- (Жайв'2006) Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / Жайворонок В. В. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
- (Мац'2006) Мацюк З. С. Из народу не викинеш : діалектний словник фразеологізмів / З. С. Мацюк. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 134, [2] с.
- (Мац'2013) Мацюк З. Що сільце, то нове слівце [Текст] : слов. фразеологізмів Західного Полісся / Зоряна Мацюк. – Луцьк : Вежа-Друк, 2013. – 476 с.
- (Коц' 2002) Словник символів культури України / [за заг. ред. В. П. Коцура та ін.]. – К. : Міленіум, 2002. – 260 с.

REFERENCES

1. Baiburin A.K. *The ritual in the traditional culture: the structural and semantic analysis of the East Slavic rites* [Ritual v tradytsyonnoi kulturie : strukturno-siemantycheskyi analiz vostochnoslavianskikh obriadov] / Baiburyn A. K. – SPb. : Nauka, 1993. – 224 s.
2. Borysenko V. *Traditions and vital activity of ethnos* [Tradytsii i zhyttiediiialnist etnosu] / V. Borysenko. – К., 2000. – S. 102–103.
3. Boriak O.O. *Ukraine : ethno-cultural mosaic* [Ukraina : etnokulturna mozaika] / O.O. Boriak. – К : Lybid, 2006. – 328 s.
4. Voitovych V.M. *Ukrainian mythology* [Ukrainska mifolohiia] / V.M. Voinovych. – [vyd. 2-e, stereotyp]. – К. : Lybid, 2005. – 662, [4] s.
5. Hryhorenko T.V. *Ethnographic vocabulary and phraseology in the Ukrainian literary language* [Etnohrafichna leksyka i frazeolohiia u skladi ukrainskoi literaturnoi movy] : Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. – Kyivsk. nats. un-t im. T. Shevchenka. – К., 2005. – 19 s.
6. Hromyk Y.V. *The praseology of Polissya patois of Lypno village of Kivetsivskyy district of Volyn region* [Frazеolohizmy poliskoi hovirky sela Lypno Kivetsivskoho raionu Volynskoi oblasti] / Y.V. Hromyk // Volyn– Zhytomyrshchyna : ist.-filol. zb. z rehion. problem. – Zhytomyr : [b.v.], 2002. – № 8. – S. 152–170.
7. Eliade M. *The sacred and the profane. Mephistopheles and androgynous* [Sviashchenne i myrske. Mefistofel i androhin] / M. Eliade. – Kyiv, 2001. – S. 7–116.

8. Yermolenko S.Y. *The folklore and literary language* [Folklor i literaturna mova] / S.Y. Yermolenko. – K. : Nauk. dumka, 1987. – 245 s.
9. Zhujkova M.V. *The semantic evolution of predicative lexicon in the context of magical practice* [Semantichna evolicija predikatnoji leksiki v konteksti magichnoji praktiki] / M. V. Zhujkova // Uch. zap. Tavrych. nats. un-ta ym. V.Y. Vernadskoho. – Ser. "Fylolohyya. Sotsyalnye kommunykatsyy". – Symferopol: [b. y.], 2011. – T. 24 (63), № 1, chast. 1. – S. 343–350.
10. Koval V.Y. *Slavic ethnic phraseology in a gender perspective* [Slavianskaia etnofrazeolohyya v hendernom aspekte] / V.Y. Koval // Hrany slova : sb. nauch. st. k 65-letyiu prof. V. M. Mokyenko. – M. : OOO "Izdvo ELYPS", 2005. – S. 82–88.
11. Mahrytska I.V. *The semantic structure and cultural motivation of wedding phraseology in dialects of East Slobozhanschyna* [Semantychna struktura i kulturna motyvatsiia vesilnykh frazeolohizmiv u skhidnoslobozhanskykh hovirkakh] / I.V. Mahrytska // Dialektolohichni studii. 2. Mova i kultura / [vidp. red. P.Y. Hrytsenko, N. V. Khobzei]. – L. : In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2003. – S. 182–193.
12. Matsyuk Z. *Ethnosymbolic conditionality of semantics of frazem with a component "water"* / Z.Matsyuk // Water in slavonic phraseology and paremiology : collective monograph. Budapest : Tinta Konyvkiado. 2013. 733 P. (396–402).
13. Uzhchenko V.D. *Phraseology of modern Ukrainian language* [Frazeolohiia suchasnoi ukrainskoi movy] / V.D. Uzhchenko, D.V. Uzhchenko. – K. : Znannia, 2007. – 494, [2] s.
14. *Ukrainian ethnology* [Ukrainska etnolohiia] / [za red. V.K. Borysenko]. – K. : Lybid, 2007. – 400 s.
15. Fenko M.Y. *Ethnocultural specificity of semantic of phrases with the component bee* [Etnokulturna spetsyfika semantyky frazem iz komponentom bdzhola] / M.Y. Fenko // Visnyk Dnipropetrovskoho u-tu : Seriiia Movoznavstvo. – Dnipropetrovsk, 2013. – Vyp. 19. – T. 3.

RESOURCES

- (Ark2003) Arkushyn H. L. Skazav, yak dva zviazav / H.L. Arkushyn – Liublin ; Lutsk, 2003. – 178 s.
- (Zhaiv2006) Zhaivoronok V. V. Znaky ukrainskoi etnokulturny : slovnyk-dovidnyk / Zhaivoronok V. V. – K. : Dovira, 2006. – 703 s.
- (Mats2006) Matsiuk Z. S. Iz narodu ne vykynesh : dialektnyi slovnyk frazeolohizmiv / Z. S. Matsiuk. – Lutsk : RVV "Vezha" Volyn. derzh. un-tu im. Lesi Ukrainky, 2006. – 134, [2] s.

(Mats2013) Matsiuk Z. Shcho siltse, to nove slivtse [Tekst] : slov. frazeolohizmiv Zakhidnoho Polissia / Zoriana Matsiuk. – Lutsk : Vezha-Druk, 2013. – 476 s.

(Kots 2002) Slovnyk symboliv kultury Ukrainy / [za zah. red. V. P. Kotsura ta in.]. – K. : Milenium, 2002. – 260 s.

Дата надходження до редакції – 22.03.2016 р.

Дата затвердження редакцією – 18.04.2016 р.

УДК 811.124*01

Галамага О.В.

ЛЕКСИКОН ЛАТИНСЬКИХ TABULLAE DEFIXIONES У ПРАГМАТИКО- СУГЕСТИВНОМУ ВИСВІТЛЕННІ

Анотація. У статті здійснено лексичний аналіз *tabullae defixiones* на основі особливих моделей побудови, з урахуванням прагматико-сугестивного впливу. Виявлено ключові лексеми, характерні для певного виду та мотиву *tabullae defixiones*. Розглянуто основні типи побудови формул *tabullae defixiones*. Описано особливості латинської мови, що знайшли відображення у *tabullae defixiones*. Описано вмотивоване використання власних імен, зокрема божеств. Досліджено соматоніми як особливий вид прагматичномаркованої лексики. Виявлено лексику, характерну лише для певного різновиду *tabullae defixiones*, як-то: таблички юридичного характеру, любовні прокляття, надгробні таблички, таблички з мотивом помсти. Крім того, виявлено використання симпатичної магії у текстах *tabullae defixiones*.

Ключові слова: *tabullae defixiones*, ключові лексеми, прагматично маркована лексика, прокляття, соматонім, симпатична магія.

Інформація про автора: Галамага Олена Володимирівна – аспірантка кафедри зального мовознавства та класичної філології; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.